

การพัฒนาทฤษฎีฐานรากในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย*

DEVELOPING A GROUNDED THEORY OF PARENTAL DECISION-MAKING IN
SCHOOL CHOICE AMONG THAI PARENTS FOR THEIR CHILDRENจรรยา เกิดแก้ว^{1*}, ดลศักดิ์ ไทรเล็กทิม², องอาจ นัยพัฒน์³Janya Kirdkaew^{1*}, Donsak Tsaillexthim², Ong-art Naiyapatana³¹หลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย¹Doctor of Education Program, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand³สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย³The office for National Education Standards and Quality Assessment, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: janya.kirdkaew@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย โดยสืบเสาะหาความหมาย ลักษณะ เงื่อนไข กระบวนการเกิดขึ้นและผลที่ติดตามมา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2568 รวมทั้งสิ้น 20 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยเทคนิคการเลือกโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน (Theoretical Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน เป็นกระบวนการตัดสินใจที่ผู้ปกครองใช้ความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และความเชื่อส่วนบุคคลในการประเมินทางเลือกโดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อพัฒนาการ ความสำเร็จและคุณภาพชีวิตของบุตรหลานในระยะยาว โดยมีเงื่อนไขและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ประกอบด้วย 1.1) สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง 1.2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน 1.3) ชื่อเสียงของสถานศึกษา และ 1.4) คุณภาพของสถานศึกษา 2) กระบวนการ ประกอบด้วย 2.1) การแสวงหาข้อมูล 2.2) การรับรู้และประเมินทางเลือก 2.3) การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทรอบครัว และ 2.4) การตัดสินใจเลือกสถานศึกษา และ 3) ผลที่ติดตามมา ประกอบด้วย 3.1) ผลต่อบุตรหลานที่จะได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี และ 3.2) ผลต่อระบบการศึกษาที่ก่อให้เกิดการแข่งขันและการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นทางเลือกของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ

คำสำคัญ: ทฤษฎีฐานราก, การตัดสินใจของผู้ปกครอง, การเลือกสถานศึกษา, ผู้ปกครองไทย

Abstract

This study was a qualitative research that aimed to explore the phenomenon of school choice among Thai parents by examining its meanings, characteristics, conditions, processes, and consequences. Data were collected through in-depth interviews with 20 parents whose children were enrolled in secondary schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office in the academic year 2025. Participants were selected using purposive sampling combined with the theoretical sampling technique. The research instrument was a semi-structured interview. The findings revealed that parental school choice is a decision-making process in which parents apply their knowledge, experiences, values, and personal beliefs to evaluate educational alternatives. Parents consider multiple factors to select the school that they perceive will best promote their children's development, success, and long-term quality of life. The study identified three major components of the school choice phenomenon: 1) Determinant factors influencing parental school choice, including 1.1) parents' socio economic status, 1.2) children' achievement motivation, 1.3) school reputation, 1.4) school quality; 2) Decision-making process, consisting of four stages: 2.1) information search, 2.2) perception and evaluation of alternatives, 2.3) assessment of contextual fit within the family, and 2.4) final decision and school selection; and 3) Consequences of parental school choice, encompassing 3.1) positive outcomes for children, who receive education suited to their potential and social environment, and 3.2) systemic effects on the educational sector, fostering competition and continuous improvement of schools as desirable options for parents.

Keywords: Grounded Theory, Parental Decision-Making, School Choice, Thai Parents

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อน จากผลของการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) และการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) รวมถึงการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่เพิ่มการแข่งขันด้านคุณภาพการศึกษาและความต้องการกำลังคนที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ขณะเดียวกัน ประเทศไทยเผชิญแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่นำไปสู่สังคมสูงวัย ปัญหาการขาดแคลนเด็ก และแนวโน้มการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับตัวให้เท่าทัน โดยเฉพาะการลดลงของจำนวนนักเรียนและจำนวนโรงเรียนที่สะท้อนข้อจำกัดของระบบบริหารจัดการศึกษาของไทย ซึ่งยังขาดความยืดหยุ่นและความคล่องตัว เนื่องจากยังคงยึดติดกับการบริหารตามกฎระเบียบ

(Rule-Driven Management) มากกว่าการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Management-Driven Approach) ส่งผลให้เกิดความสูญเสียเปล่าและลดทอนประสิทธิภาพของระบบการศึกษา ดังปรากฏใน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้นแม้จำนวนนักเรียนวัยเรียนลดลง อีกทั้งยังพบอัตราส่วนนักเรียนต่อครูและจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการให้บริการทางการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาประสบปัญหาหลายประการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี วิถีชีวิตและความต้องการของผู้ปกครองที่เปลี่ยนไป เทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาทำให้สถานศึกษาต้องปรับตัวและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการสื่อสารกับผู้ปกครองและนักเรียน ด้วยวิถีชีวิตของผู้ปกครองที่เปลี่ยนไปทำให้มีความคาดหวังที่สูงขึ้นเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สถานศึกษาควรมี การบริหารจัดการสถานศึกษาในบริบทที่ผู้ปกครองมีความต้องการและค่านิยมที่แตกต่างกันจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญ สถานศึกษายังต้องรับมือกับการแข่งขันที่สูงขึ้น ซึ่งสร้างแรงกดดันให้สถานศึกษาต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาและบริการเพื่อให้เป็นทางเลือกแก่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ (พิมพงา เพ็งนาเรนทร์, 2553); (ภูวษา รักษาภักดี, 2556); (อานนท์ เลี้ยงพรม, 2564) ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการตัดสินใจเลือก “สถานศึกษาที่ดีที่สุด” ตามตามศักยภาพของตนเองเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่บุตรหลาน กระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองจึงต้องใช้ความคิด วิเคราะห์พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ รอบด้าน รวบรวมทางเลือกจากข้อมูลต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจ เช่น คุณภาพการเรียนการสอน คุณภาพครู อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงค่าใช้จ่าย ฯลฯ เพื่อเลือกสถานศึกษาที่เหมาะสมให้แก่บุตรหลานของตนเอง จึงเป็นที่น่าสนใจว่า “สถานศึกษาที่ดีที่สุด” ตามทัศนะของผู้ปกครองไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร หลังการเผชิญวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการเข้าสู่ยุคดิจิทัล 4.0 ที่อาจส่งผลต่อมุมมองความคาดหวังที่มีต่อสถานศึกษา รวมทั้งกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา อันประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าบุตรหลานไทยจะได้รับโอกาสทางการศึกษาและผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

แม้ว่าตลอดทศวรรษที่ผ่านมา จะมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาของผู้ปกครองอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ แต่ในบริบทของประเทศไทยยังมีงานวิจัยในประเด็นนี้จำกัด โดยเฉพาะเมื่อสังคมไทยได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองต้องปรับตัวเข้าสู่บริบทการศึกษายุคดิจิทัล (Digital Era) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวส่งผลให้พฤติกรรม การตัดสินใจของผู้ปกครองมีความซับซ้อนและมีมิติใหม่ที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านค่านิยมทางการศึกษา การรับรู้คุณภาพของโรงเรียน และความคาดหวังต่อสมรรถนะของบุตร แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการทำความเข้าใจ กระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดที่ทันสมัยและสอดคล้องกับพลวัตของสังคมปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้ปกครองในยุคดิจิทัล ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของบริบทการเรียนรู้และการบริหารการศึกษาหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Bosetti, L. & Van Pelt, D., 2020); (Luna-Nevarez, C. & McGovern, E., 2020) การศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจความหมายของสถานศึกษาที่ดี รวมถึงกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกโรงเรียนของผู้ปกครองไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสภาพ

สังคมและระบบการศึกษาของไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างลุ่มลึกและรอบด้านจะช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการอธิบายพฤติกรรมของผู้ปกครองไทยในการเลือกโรงเรียนให้บุตรหลาน อันจะนำไปสู่การสร้างแนวคิดและกรอบทฤษฎีที่สะท้อนความเป็นจริงในบริบทสังคมไทยได้อย่างถูกต้องและทันสมัย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเชิงลึกเพื่อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกสถานศึกษาในบริบทของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยเน้นการค้นหาคำถาม ความหมาย ลักษณะเงื่อนไข กระบวนการและผลที่ตามมาของการเลือกสถานศึกษาในมุมมองของผู้ปกครอง นำไปสู่การสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างครอบคลุม ผลการศึกษายังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดนโยบายและวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครอง ตลอดจนเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ช่วยให้ผู้ปกครองเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย โดยสืบเสาะหาความหมาย ลักษณะ เงื่อนไข กระบวนการเกิดขึ้น ตลอดจนผลที่ติดตามมาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์และนำมาซึ่งแนวคิด ทฤษฎีและปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยในยุคปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **พื้นที่ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลหลัก** ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ปกครองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยเทคนิคการเลือกโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน (Theoretical Sampling (Creswell, J. W., 2007) เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเอื้อต่อการสืบค้นปรากฏการณ์การตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองในบริบทจริง ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างประชากรมีความแตกต่างกันทั้งในด้านอาชีพ รายได้ และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความหลากหลายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงมิติทางสังคมที่ซับซ้อนและเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือก มีดังนี้ 1) เป็นผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในปีการศึกษา 2568 และ 2) เป็นผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ที่แตกต่างกัน รวมจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 20 คน

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น วารสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารทางราชการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีเนื้อหาและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลภาคสนาม และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนมุมมอง ประสบการณ์ และกระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้แก่บุตรหลาน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาวิเคราะห์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแบบคงที่ (Constant Comparative Method) ตามแนวทางของ Creswell, J. W. ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเปิดรหัส (Open Coding) คือ การจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูลโดยการให้รหัสตามประเด็นหรือแนวคิดที่ปรากฏจากข้อมูลดิบเพื่อค้นหาหมวดหมู่ (Categories) และแนวโน้มเบื้องต้น 2) การหาแก่นของรหัส (Axial Coding) เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ย่อยเข้ากับหมวดหมู่หลักเพื่อสร้างความเข้าใจเชิงโครงสร้างของข้อมูล 3) การเลือกรหัส (Selective Coding) คือ การเลือกแก่นรหัสสำคัญ (Core Category) ที่สะท้อนแนวคิดหลักของการวิจัย รวมถึงใช้เทคนิค Storyline ในการตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างหมวดหมู่ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น และ 4) การพัฒนาทฤษฎี (Development of Theory) เป็นขั้นตอนสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ทั้งหมดเพื่อสร้างแบบจำลองหรือกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Substantive Theory) ที่อธิบายปรากฏการณ์การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยอย่างเป็นระบบ (Creswell, J. W., 2007) ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม ATLAS.ti (Student Version) เป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิเคราะห์มีความเป็นระบบและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยผลการวิเคราะห์จะนำเสนอในรูปแบบ การบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อสะท้อนความหมาย มิติ และความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างลุ่มลึกและสมบูรณ์

4. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลจากหลายมิติ โดยเริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาคสนามกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นได้เปรียบเทียบข้อมูลที่รวบรวมจากหลายแหล่ง ทั้งจากการสัมภาษณ์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแนวคิดที่เกิดขึ้น และผู้วิจัยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายมุมมอง เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อสรุป ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ ครอบคลุม และสะท้อนปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างแท้จริง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

5.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ศึกษาปรากฏการณ์ในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง

5.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยจากผู้ปกครอง

5.3. แบบบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการบันทึกผลการสังเกต (Observation and Field-note) และการศึกษาเอกสาร (Document Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาภาคสนาม ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะ เจเนอรัล ตัวแปร ปัจจัยและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง สรุป ได้ดังนี้

1. ความหมายของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง

การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานไว้ในมุมมองต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ผู้ปกครองให้ความหมายของการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจที่ผู้ปกครองใช้ความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และความเชื่อส่วนบุคคลในการประเมินตัวเลือกของสถานศึกษา โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาการ ความสำเร็จและคุณภาพชีวิตของบุตรหลานในระยะยาว

“การเลือกโรงเรียน คือ การหาที่ให้ลูกได้เรียนและเหมาะกับเขาที่สุดนั่นแหละ มันต้องคิดหน่อย กว่าจะตัดสินใจได้ เราก็กึ่งเคยเป็นพ่อเป็นแม่ก็อยากให้เขาได้สิ่งที่ดีที่สุด ไม่อยากมาลองผิดลองถูกแล้วต้องเปลี่ยนโรงเรียนให้ลูกทีหลัง ปัญหามันจะตามมาเยอะนะพี่ว่า เคยเห็นคนรู้จักเลือกแล้วมาเปลี่ยนให้ลูกทีหลัง โอ้โหลูกเขาต้องปรับตัวใหม่ ดูไม่มีความสุขเลย พี่เลยตั้งใจไม่อยากให้เป็นแบบนี้กับบ้านเรา” (ผู้ปกครอง 1, 2568)

นอกจากนี้ การเลือกสถานศึกษายัง หมายถึง การเลือกอนาคต เพราะการเลือกสถานศึกษาสำหรับบุตรหลานไม่เพียงแต่เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ยังเป็นทางเลือกเส้นทางชีวิตในอนาคต ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของสถานศึกษาในการกำหนดอนาคตทั้งในด้านของการศึกษาและการพัฒนาตัวตนของบุตรหลาน รวมทั้งยังเป็นการเลือกสังคมให้บุตรหลานอีกด้วยเป็นการสร้างโอกาสที่มีผลต่อการเติบโตทางสังคมและการสร้างเครือข่ายของบุตรหลานในอนาคต

“ก็มันก็สำคัญมากเลยนะเนาะ อยากให้ลูกมีการศึกษาที่ดี มีเพื่อน มีสังคมที่ดี อยู่โรงเรียนที่สามารถคาดหวังได้เลือกโรงเรียนเหมือนเลือกอนาคตครับ เพราะเด็กต้องอยู่ในโรงเรียนนั่นตั้ง 6 ปี ถ้าเทียบอย่างที่ผมอยากให้ลูกเรียน ม.1 - ม.6 กับที่นี่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสังคม การเจอเพื่อนหรืออะไร ต่าง ๆ มันก็เหมือนกับเลือกชีวิตให้เขาไปแล้วครึ่งทาง” (ผู้ปกครอง 2, 2568)

2. ลักษณะของสถานศึกษาที่ดี

จากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองทุกกลุ่มมีจุดร่วมสำคัญ คือ ความต้องการให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แห่งการดูแลและเติบโตของบุตรหลานอย่างรอบด้าน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่

2.1 มิติด้านจิตใจ ผู้ปกครองให้ความสำคัญต่อ “ครู” ในฐานะผู้ดูแลและเป็นที่พึ่งทางใจของบุตรหลาน สถานศึกษาจึงควรมีครูที่มีเมตตา เอาใจใส่ เข้าใจธรรมชาติของเด็ก และพร้อมให้คำปรึกษาในทุกมิติ การเอาใจใส่เชิงอารมณ์ช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกปลอดภัยและกล้าแสดงออกทางความคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มิติด้านจิตใจจึงเน้นให้สถานศึกษาทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์ ที่ส่งเสริมความสุข ความมั่นใจในตนเอง และแรงจูงใจในการเรียนรู้ของบุตรหลานอย่างยั่งยืน

2.2 มิติด้านวิชาการ ผู้ปกครองคาดหวังให้สถานศึกษามีระบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะทางปัญญาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตลอดชีวิต สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเป็นมากกว่าการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องเป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ที่ปลูกฝังวิถีคิดและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน

2.3 มิติด้านสังคม ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมคนดีไม่ใช่เพียงคนเก่งสถานศึกษาจึงควรส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความกตัญญู มีวินัยและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลก

3. เจื่อนไขและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

3.1 เจื่อนไขในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองซึ่งอยู่ในกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน พบว่า มีเจื่อนไขสำคัญ 4 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา ได้แก่ เจื่อนไขด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง เจื่อนไขด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน เจื่อนไขด้านชื่อเสียงของสถานศึกษาและเจื่อนไขด้านคุณภาพของสถานศึกษา โดยสรุปรายละเอียดการวิเคราะห์ในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

3.1.1 เจื่อนไขด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง ส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดกรอบการเลือกสถานศึกษา ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยลำดับแรก เนื่องจากการส่งบุตรหลานเข้าเรียนมีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน โดยผู้ปกครองที่มีรายได้โดยรวมไม่สูงมักเลือกโรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนใกล้บ้านเพื่อลดค่าใช้จ่าย และให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเดินทาง รวมทั้งค่าใช้จ่ายรายเดือนที่อาจเกิดขึ้นต่อเนื่อง สะท้อนว่าฐานะทางการเงินเป็นเจื่อนไขที่จำกัดขอบเขตการตัดสินใจ ในขณะที่ผู้ปกครองที่มีศักยภาพทางการเงินสูงกว่ามีแนวโน้มมองการเลือกสถานศึกษาให้ของบุตรหลานในเชิงการลงทุนระยะยาว เพราะเชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมและโอกาสทางอาชีพในอนาคตของบุตรหลานจึงพร้อมที่จะจ่ายค่าเล่าเรียนที่สูงกว่า หากมั่นใจว่าโรงเรียนมีคุณภาพ

“เรื่องเงินเลย ค่าเทอม ค่าชุด ค่าเดินทาง ค่ากิน ถ้าไม่ไหวก็ต้องตัดใจ เราเป็นแม่ค้า รายได้ไม่แน่นอน ต้องดูว่าไหวไหมในระยะยาว ไม่ใช่แค่ค่าเทอมอย่างเดียว ยังมีค่าใช้จ่ายรายวัน ค่าหนังสือ ค่ากิจกรรม แล้วก็ต้องดูว่าโรงเรียนอยู่ไกลไหม เดินทางสะดวกหรือเปล่า คือ ถ้ามันไกลมากก็ต้องเสียค่ารถประจำเพิ่ม บอกตรง ๆ พี่หาเช่ากินค่ารายได้มันไม่แน่นอน ค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ ถ้ามันหลายอย่างมันก็เยอะนะ” (ผู้ปกครอง 3, 2568)

3.1.2 เจื่อนไขด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลานส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองมองเห็นความตั้งใจ ความพยายามและความคาดหวังของบุตรหลานเป็นแรงขับเคลื่อนในการกำหนดทิศทางการศึกษา ความมุ่งมั่นของบุตรหลานทำให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเลือกสถานศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการและพัฒนาศักยภาพของบุตรหลานได้อย่างเหมาะสม สะท้อนออกมาใน 3 มิติที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความสามารถในการควบคุมตัวเองและการมองเห็นตัวเองในอนาคตของบุตรหลาน

“เขาก็อ่านขึ้นผิดหูผิดตาเลย บางวันเลิกเรียนแล้วแทนที่จะไปเล่นเกม เขาก็มานั่งทบทวนหนังสือหรือดูพวกยูทูปสรุปความรู้อะไรอย่างเงี้ย เราก็แอบภูมิใจนะ เด็กตัวแค่นี้ พอเห็นว่าเขามีวินัย แบบนี้มันทำให้ลุ้นได้เหมือนกันนะว่าเขาจะสอบติด” (ผู้ปกครอง 4, 2568)

3.1.3 เจาะด้านชื่อเสียงของสถานศึกษา

ชื่อเสียงของสถานศึกษาส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือ การยอมรับในสังคม ชื่อเสียงของสถานศึกษาทำให้ผู้ปกครองสามารถประเมินคุณภาพการเรียนการสอนและความเหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของบุตรหลานได้อย่างมั่นใจ เจาะด้านกล่าวสะท้อนออกมาใน 3 มิติ ได้แก่ การยอมรับของสังคม รางวัลและการรับรองคุณภาพและความสำเร็จของศิษย์เก่า ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความน่าเชื่อถือและผลลัพธ์เชิงคุณภาพของโรงเรียนที่ผู้ปกครองใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา

“สิ่งแรกที่ผมจะเลือกเลย คือ ชื่อเสียงของโรงเรียนครับ เพราะแต่ละคน คือ ก็ให้ความเชื่อมั่นกับชื่อเสียงที่สั่งสมมา อย่างในอยุธยา ถ้าเป็นผู้ชายก็ต้องไปโรงเรียน ก. ถ้าเป็นผู้หญิงก็โรงเรียน ข. อย่างลูกผมเป็นผู้หญิง ผมก็ตั้งใจแต่แรกเลยจะให้เขา ม.1 ที่โรงเรียน ก. โอโหชื่อเสียงเขายาวนาน ตั้งแต่รุ่นแม่ผม ตอนนี้เขาก็น่าจะมีชื่อเสียง” (ผู้ปกครอง 5, 2568)

3.1.4 เจาะด้านคุณภาพของสถานศึกษา

คุณภาพของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนของผู้ปกครองไทย โดยผู้ปกครองให้ความสำคัญกับคุณภาพด้านวิชาการของสถานศึกษาที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อศักยภาพของผู้เรียน ขณะเดียวกันครูก็ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ผู้ปกครองใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียน โดยครูที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตวิญญาณความเป็นครู เอาใจใส่และเป็นแบบอย่างที่ดีทางคุณธรรม ย่อมสร้างความไว้วางใจได้มากกว่า ส่วนสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลโดยตรงต่อการเลือก สถานศึกษาที่มีบรรยากาศการเรียนรู้ปลอดภัย สะอาด ร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน เจาะด้านกล่าวสะท้อนออกมาใน 3 มิติ ได้แก่ วิชาการ คุณภาพครูและสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของสถานศึกษา

“เราคาดหวังว่าโรงเรียนจะเป็นที่ที่ลูกได้เรียนรู้ทั้งวิชาการและการใช้ชีวิตค่ะ อยากให้ครูเข้าใจเด็ก ใส่ใจ ไม่กดดัน อยากให้ลูกได้เรียนรู้แบบที่เขาไม่กลัว ไม่เบื่อ ไม่เกลียดการเรียน แล้วก็ขอให้โรงเรียนมีระบบที่ดี ปลอดภัย มีพื้นที่ให้เด็กเล่น ให้คิด ให้ลองผิดลองถูก อยากให้เขาได้เติบโตอย่างมั่นใจ ไม่ใช่เรียนไปแบบท่องจำอย่างเดียว” (ผู้ปกครอง 1, 2568)

3.2 กระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

กระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับต่อเนื่อง โดยสะท้อนถึงวิถีคิด การรับรู้และการประเมินทางเลือกของผู้ปกครองภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและค่านิยมของครอบครัว สามารถจำแนกได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การแสวงหาข้อมูล (Information Search Stage)

ผู้ปกครองแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาโดยใช้แหล่งข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ทั้งจากประสบการณ์ตรงและทางอ้อม เช่น การพูดคุยกับผู้ปกครองรายอื่น ญาติพี่น้อง หรือบุคคลที่มีบุตรหลานเคยเรียนในสถานศึกษาที่สนใจ การเยี่ยมชมสถานศึกษาด้วยตนเองเพื่อรับรู้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมจริง รวมถึงการค้นหาข้อมูลจากสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ของโรงเรียนหรือสื่อสังคมออนไลน์ ข้อมูลที่ได้รับจากหลายแหล่งนี้ช่วยให้ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะของโรงเรียนต่าง ๆ และสามารถกำหนดกรอบของทางเลือกที่ตนจะพิจารณาได้อย่างมีทิศทาง

ขั้นตอนที่ 2: การรับรู้และประเมินทางเลือก (Perception and Evaluation of Alternatives)

เมื่อผู้ปกครองมีข้อมูลมากพอจะเริ่มเข้าสู่กระบวนการเปรียบเทียบทางเลือกของสถานศึกษา โดยพิจารณาคุณลักษณะ จุดเด่น จุดด้อยและความแตกต่างของแต่ละสถานศึกษาตามปัจจัยที่สอดคล้องกับค่านิยมของครอบครัว เช่น คุณภาพทางวิชาการและการจัดการเรียนการสอน ความปลอดภัยของสถานศึกษา วินัยของนักเรียน ความสะดวกในการเดินทาง ระยะทางจากบ้าน รวมถึงค่าใช้จ่ายในการศึกษา เพื่อคัดกรองทางเลือกให้แคบลงจนเหลือเฉพาะสถานศึกษาที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3: การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทครอบครัว (Contextual Fit Evaluation)

ผู้ปกครองจะพิจารณาว่าสถานศึกษาที่อยู่ในกลุ่มทางเลือกนั้น มีความเหมาะสมกับบริบทของครอบครัวเพียงใด โดยนำปัจจัยเฉพาะของครอบครัวเข้ามาเป็นกรอบในการประเมิน เช่น ระดับรายได้ของครอบครัว ความเชื่อและค่านิยมทางการศึกษา สภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะเฉพาะของบุตรหลาน เช่น ความถนัด ความสนใจหรือบุคลิกภาพ เพื่อให้มั่นใจว่าสถานศึกษาที่เลือกจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของบุตรหลานและสอดคล้องกับศักยภาพของครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4: การตัดสินใจเลือกสถานศึกษา (Decision and Selection Stage)

ผู้ปกครองจะเข้าสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การตัดสินใจเลือกสถานศึกษาที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดกับบุตรหลานและสอดคล้องกับคุณค่าของครอบครัว การตัดสินใจนี้เกิดขึ้นจากการประมวลข้อมูล ประสบการณ์และความเชื่อของผู้ปกครอง โดยมุ่งหวังให้บุตรหลานได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ดีที่สุด ทั้งในด้านคุณภาพการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในอนาคต

4. ผลที่ติดตามมา

กระบวนการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยส่งผลต่อเนื่องในสองระดับหลัก ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นกับบุตรหลาน (Individual-Level Consequences) และผลที่เกิดขึ้นกับระบบการศึกษา (System-Level Consequences) ซึ่งทั้งสองระดับมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพของทั้งผู้เรียน ครอบครัวและสถานศึกษา ดังนี้

4.1 ผลต่อบุตรหลาน (Consequences for Children)

การเลือกสถานศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของบุตรหลาน ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาการของบุตรหลานทั้งในด้านการเรียนรู้และการเติบโตทางอารมณ์และสังคม ผู้ที่ได้รับโอกาสเข้าเรียนในสถานศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของตน จะมีแนวโน้มแสดงออกทางการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพมากขึ้น มีแรงจูงใจในการเรียนสูงขึ้นและเกิดความสุขในการเรียนรู้ในระยะยาว สถานศึกษาที่ตอบสนองต่อศักยภาพอย่างเหมาะสมยังช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งส่งผลให้สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารและการปรับตัวในสังคมได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งในด้านสังคม เพื่อน ครู และบรรยากาศการเรียนรู้ ยังมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมเชิงบวก เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และการเคารพผู้อื่น

4.2 ผลต่อระบบการศึกษา (Consequences for the Educational System)

กระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองไม่ได้ส่งผลเฉพาะในระดับครอบครัว แต่ยังสะท้อนแรงกระตุ้นสำคัญต่อระบบการศึกษาโดยรวม เมื่อผู้ปกครองมีการพิจารณา เปรียบเทียบและเลือกสถานศึกษาด้วยเหตุผลที่หลากหลาย จะเกิดแรงขับเคลื่อนให้สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถตอบสนองความคาดหวังของผู้ปกครองและสังคมได้ดียิ่งขึ้น ผลที่ตามมา คือ เกิดการแข่งขันเชิงคุณภาพระหว่างสถานศึกษา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมทางการศึกษา และการบริการทางการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้น สถานศึกษาแต่ละแห่งจึงต้องสร้างอัตลักษณ์และจุดเด่นเฉพาะตัว เพื่อสร้างความแตกต่างและดึงดูดความสนใจของผู้ปกครอง นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดการตระหนักร่วมในระดับนโยบายและการบริหารจัดการ เช่น การกระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม การยกระดับมาตรฐานคุณภาพโรงเรียน และการพัฒนากลไกตรวจสอบคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่

อภิปรายผล

การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทยมิได้เป็นเพียงการตัดสินใจเชิงบริหารครอบครัว หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่ซับซ้อนซึ่งหล่อหลอมด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และคุณค่าทางการศึกษา กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องการเลือกสถานศึกษา (School Choice) ของ Friedman, M. ที่กล่าวว่าผู้ปกครองเป็นผู้บริโภคทางการศึกษา ที่มีสิทธิเลือกโรงเรียนให้บุตรหลานโดยอิงกับความคาดหวังและทรัพยากรที่มีอยู่ (Friedman, M., 1962) โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยในมิติของเงื่อนไขและกระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ได้ดังนี้

1. เงื่อนไขในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ประกอบไปด้วยเงื่อนไขสำคัญ 4 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษา ได้แก่ 1) เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครองสอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Theory) ของ Bourdieu, P. ที่อธิบายว่า ครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมสูงจะสะสมทุนทางวัฒนธรรม เช่น ความรู้ ค่านิยม และทักษะที่ส่งต่อให้กับบุตรหลาน ส่งผลให้เด็กมีความพร้อมทางวิชาการและมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จทางการศึกษามากกว่าเด็กจากครอบครัวที่มีสถานะเศรษฐกิจและสังคมต่ำ (Bourdieu, P., 1990) และยังสอดคล้องกับแนวคิดการลงทุนของครอบครัว (Family Investment Model)

ซึ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวที่มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจสูงจะสามารถลงทุนในพฤติกรรมการเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพกว่า (Matthews, K. A. & Gallo, L. C., 2011) 2) เจ็อนไซด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษา ผู้ปกครองมักพิจารณาความเหมาะสมของโรงเรียนกับศักยภาพและเป้าหมายของบุตร เช่น สถานศึกษาที่มีหลักสูตรเข้มข้น โรงเรียนสองภาษาหรือโรงเรียนที่เน้นกิจกรรมพัฒนาเฉพาะทาง (Eccles, J. S. & Wigfield, A., 2002) ครอบครัวที่ตระหนักว่าบุตรมีแรงจูงใจสูงจะมองหาโรงเรียนที่สามารถตอบสนองความต้องการทางวิชาการและพัฒนาศักยภาพสูงสุดให้บุตรหลานได้ ในทางตรงกันข้าม หากบุตรมีแรงจูงใจต่ำ ผู้ปกครองอาจเลือกโรงเรียนที่มีระบบดูแลรายบุคคลมากกว่า (Schunk, D. H. et al., 2014) 3) เจ็อนไซด้านชื่อเสียงของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ของ Coleman, J. S. ที่อธิบายว่าความสัมพันธ์ เครือข่าย และความไว้วางใจในสังคมเป็นทรัพยากรสำคัญที่ช่วยให้บุคคลหรือองค์กรบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุนทางสังคมเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สะสมและส่งต่อจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง (Coleman, J. S., 1988) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างชื่อเสียงของสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียน ทุนทางสังคมปรากฏผ่านความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและชุมชน โรงเรียนที่มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งมักได้รับการสนับสนุนทางสังคมและงบประมาณ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใส และได้รับการยอมรับในฐานะสถาบันคุณภาพ ผลลัพธ์ คือ การเกิดชื่อเสียงของสถานศึกษาในเชิงบวก และ 4) เจ็อนไซด้านคุณภาพของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Glatter, R., Cantu, D. ที่พบว่า ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับคุณภาพของโรงเรียนมากกว่าปัจจัยด้านระยะทางหรือค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะด้านมาตรฐานครู หลักสูตร และบรรยากาศทางการเรียนรู้ (Glatter, R., 2012); (Cantu, D., 2021) ในขณะที่โรงเรียนที่มีคุณภาพสูงมักมีความโดดเด่นในด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและชื่อเสียงในชุมชน ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นและเป็นแรงดึงดูดให้ผู้ปกครองเลือกส่งบุตรหลานเข้าเรียน คุณภาพของสถานศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับชื่อเสียงและภาพลักษณ์ โดยสถานศึกษาที่มีคุณภาพดีจะสร้างวงจรคุณภาพเชิงบวก (Reputation Quality Cycle) ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรทางการศึกษาในระยะยาว (Nguyen, N. & LeBlanc, G., 2001); (Han, J. & Baek, H., 2021)

2. กระบวนการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน

กระบวนการตัดสินใจเลือกของผู้ปกครองมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การแสวงหาข้อมูล 2) การประเมินทางเลือก 3) การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทครอบครัว และ 4) การตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ซึ่งกระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค (Consumer Decision-Making Process) ที่มองว่าผู้บริโภคจะผ่านกระบวนการรับรู้ ประเมิน ตัดสินใจตามข้อมูลและประสบการณ์ที่ผ่านมา (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016) ในขั้นที่ 1 การแสวงหาข้อมูล ผู้ปกครองใช้ทั้งประสบการณ์ตรงและข้อมูลจากสังคมออนไลน์ สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคทางการศึกษาในยุคดิจิทัลสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล (Luna-Nevarez, C. & McGovern, E., 2020) ผู้บริโภคในยุคดิจิทัลใช้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์และการแสดงความคิดเห็นออนไลน์เป็นตัวกำหนดการรับรู้ความน่าเชื่อถือของชื่อเสียงหรือสถาบันการศึกษา การใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์จึงไม่เพียงเป็น เครื่องมือในการค้นหาแต่ยังเป็นพื้นที่สร้างความเชื่อมั่นระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง ส่วนในขั้นที่ 2 การประเมินทางเลือกแสดงให้เห็นถึงการใช้เหตุผล

เชิงเปรียบเทียบสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory: RCT) ซึ่งอธิบายว่าบุคคลจะตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ให้ผลประโยชน์สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรและข้อมูลที่มีอยู่ (Becker, G. S., 1976) ผู้ปกครองทำหน้าที่เหมือนผู้ตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่เปรียบเทียบต้นทุนและผลประโยชน์ของแต่ละทางเลือกอย่างรอบคอบ ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ เช่น ค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายแฝงต่าง ๆ และในมิติทางคุณภาพ เช่น ศักยภาพของสถานศึกษา ครู สิ่งแวดล้อมและโอกาสในการพัฒนาบุตรหลานในระยะยาว ในขั้นที่ 3 การพิจารณาความเหมาะสมเชิงบริบทรอบคอบ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการเลือกสถานศึกษา (School Choice Framework) ของ Schneider, M. & Buckley, J. ที่กล่าวว่าการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเป็นกระบวนการประเมินความพอดีระหว่างครอบครัวกับสถานศึกษา ซึ่งหมายถึง ระดับความสอดคล้องระหว่างคุณค่า ความเชื่อและความคาดหวังของครอบครัวกับคุณลักษณะ วัฒนธรรมและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา (Schneider, M. & Buckley, J., 2002) และในขั้นที่ 4 การตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน สะท้อนถึงการใช้เหตุผลเชิงค่านิยมและความเชื่อภายใต้กรอบอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรมและความคาดหวังของครอบครัว ผู้ปกครองมิได้ตัดสินใจจากข้อมูลเชิงเหตุผลเท่านั้น แต่ยังอาศัยการรับรู้คุณค่าทางสังคม การรับรู้ความเหมาะสมเชิงบรรทัดฐาน และความเชื่อในศักยภาพของสถานศึกษาต่อการพัฒนาบุตรหลาน การมองการตัดสินใจเช่นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีคุณค่า ความเชื่อและบรรทัดฐานของ Stern, P. C. ที่อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยชุดของค่านิยม ความเชื่อและบรรทัดฐานที่ยึดถือ ซึ่งส่งผลต่อการเลือกปฏิบัติในเรื่องที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของตน (Stern, P. C., 2020)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการพัฒนาทฤษฎีฐานรากในการเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานของผู้ปกครองไทย พบว่า การเลือกสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้ปกครองใช้เหตุผล ความเชื่อและค่านิยมร่วมกันในการพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดกับศักยภาพและความต้องการของบุตรหลาน ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของครอบครัว อีกทั้งเป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจน การวิจัยพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุตรหลาน ด้านชื่อเสียงของสถานศึกษา และด้านคุณภาพของสถานศึกษา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเลือกสถานศึกษามีผลต่อทั้งบุตรหลานและระบบการศึกษาในภาพรวม กล่าวคือ ระดับบุตรหลานได้รับโอกาสทางการศึกษาที่สอดคล้องกับศักยภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนการพัฒนา ขณะที่ระดับระบบการศึกษาก่อให้เกิดการแข่งขันเชิงคุณภาพระหว่างสถานศึกษาและส่งเสริมให้เกิดการปรับตัว พัฒนา และยกระดับมาตรฐานอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองและสังคมโดยรวม ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายและการบริหาร โดยสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์คุณภาพการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างระบบข้อมูลที่เปิดเผย โปร่งใส และเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และในอนาคตควรมีการศึกษาขยายผลเพื่อสำรวจแนวโน้มการเลือกสถานศึกษาในพื้นที่อื่น รวมทั้งศึกษาผลกระทบระยะยาวของการตัดสินใจดังกล่าวต่อพัฒนาการของบุตรหลานและคุณภาพของระบบการศึกษาไทยโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- ผู้ปกครอง 1. (29 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 2. (25 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 3. (31 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 4. (28 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ปกครอง 5. (22 มี.ค. 2568). การเลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อ. (จรรยา เกิดแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- พิมพ์ภา เพ็งนาเรนทร์. (2553). กระบวนการนโยบายในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ภูษา รักษาภักดี. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วารสาร OJED, 10(3), 28-40.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: פרקหวานกราฟฟิค.
- อานนท์ เลียงพรม. (2564). ปัจจัยการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนให้นักเรียนเข้าศึกษาต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(12), 256-268.
- Becker, G. S. (1976). The economic approach to human behavior. Chicago, Illinois: University of Chicago Press.
- Bosetti, L. & Van Pelt, D. (2020). Choosing schools: Parental decision-making and school choice dynamics. Education Policy Analysis Archives, 28(53), 1-18.
- Bourdieu, P. (1990). The logic of practice. Stanford. California: Stanford University Press.
- Cantu, D. (2021). Quality assurance in education: The role of school leadership and organizational culture in sustaining excellence. Journal of Educational Management, 35(2), 114-128.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94(1), S95-S120.
- Creswell, J. W. (2007). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches. (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Eccles, J. S. & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. Annual Review of Psychology, 53(1), 109-132.
- Friedman, M. (1962). The Role of Government in Education. In Capitalism and Freedom. Chicago: University of Chicago Press.
- Glatter, R. (2012). Leadership and management in education: Cultures, change and context. Maidenhead, England: Open University Press.

- Han, J. & Baek, H. (2021). The impact of school reputation on parental choice and student outcomes: A structural equation modeling approach. *Educational Studies*, 47(5), 654-671.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing management*. (15th ed.). Harlow, England: Pearson Education.
- Luna-Nevarez, C. & McGovern, E. (2020). Consumer behavior in the digital age: A review and future directions. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 28(1), 75-94.
- Matthews, K. A. & Gallo, L. C. (2011). Psychological perspectives on pathways linking socioeconomic status and physical health. *Annual Review of Psychology*, 62, 501-530. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.031809.130711>.
- Nguyen, N. & LeBlanc, G. (2001). Corporate image and corporate reputation in customers' retention decisions in services. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 8(4), 227-236.
- Schneider, M. & Buckley, J. (2002). What do parents want from schools? Evidence from the Internet. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 24(2), 133-144.
- Schunk, D. H. et al. (2014). *Motivation in education: Theory, research, and applications*. (4th ed.). Boston: Pearson Higher Ed.
- Stern, P. C. (2020). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 76(1), 6-27.